Переклад українською – Валерія Воробйова

Нам задарма без праці нічого не дається,

– недарма здавна прислів'я ведеться.

В одному будинку жили дві дівчинки – Рукодільниця та Ледарка, а при них нянечка.

Рукодільниця була розумна дівчинка: рано вставала, сама, без нянечки, вдягалася, а як встане з ліжка – до діла бралася: пічку топила, хліб місила, хату прибирала, півня годувала, а потім до криниці по воду ходила.

А Ледарка між тим в ліжку лежала, потягувалася, з боку на бік переверталася. Вже як набридне лежати, то скаже спросоння: "Нянечко, одягни мені панчішки, нянечко, зав'яжи черевички", а потім заговорить: "Нянечко, чи немає булочки?"

Встане, пострибає та й сяде до віконця мух лічити: скільки прилетіло та скільки відлетіло. Як усіх порахує Ледарка, так вже й не знає, за що взятися і чим би зайнятися, їй би до ліжечка – так спати не хочеться, їй би поїсти – так їсти не хочеться, їй би до віконця мух лічити – та й те набридло. Сидить, бідолашна, і плаче та скаржиться на всіх, що їй нудно, наче в тому інші винні.

Між тим Рукодільниця повернеться, воду в глечики розіллє, та ще що придумала: як вода нечиста, так скрутить папірця, накладе в нього вугілля та піску, вставить того папірця в глечик та наллє в нього води, а вода знай собі проходить крізь пісок та крізь вугілля і крапає до глечика чиста, наче кришталь. А потім Рукодільниця береться плести панчохи або хустки підшивати, а то й сорочки шити та кроїти, та ще рукодільну пісеньку затягне, і не було ніколи їй нудно, тому що й нудьгувати їй

нема коли було: то за тою, то за іншою справою, а тут, бач, вже й вечір – день минув.

Одного разу з Рукодільницею біда сталася: пішла вона до криниці по воду, опустила відро на мотузці, а мотузка й обірвалася, впало відро до криниці. Як тут бути?

Заплакала бідна Рукодільниця та й пішла до нянечки казати про свою біду та нещастя, а нянечка Параска була сувора й сердита, вона й каже:

– Сама шкоду наробила, сама і виправляй, сама відерце втопила, сама і діставай.

Нічого було робити: пішла бідна Рукодільниця знову до криниці, ухопилася за мотузку і спустилася по ній до самого дна. Тільки тут з нею сталося диво, ледве злізла, дивиться: перед нею пічка, а в запічку сидить пиріжок, такий рум'яний, підсмажений, сидить, поглядає та примовляє:

– Я зовсім готовий, підрум'янився, цукром та родзинками обсипався, хто мене з печі візьме, той зі мною і піде!

Рукодільниця мерщій схопила лопатку, вийняла пиріжок і поклала його за пазуху.

Іде вона далі. Перед нею сад, а в саду стоїть дерево, а на дереві золоті яблучка, яблучка листям ворушать і проміж собою говорять:

– Ми, наливні яблучка, стиглі, коренем дерева живилися, студеною росою обмивалися, хто нас з дерева струсить, той нас собі й візьме.

Рукодільниця підійшла до дерева, потрусила його за гілочку, і золоті яблучка так і посипалися їй у фартух.

Рукодільниця йде далі. Дивиться: перед нею сидить старий Мороз Іванович, сивий-сивий, сидить він на крижаній лавочці та снігові грудочки їсть, трусоне головою – від волосся сиплеться іній, духом дмухне – йде густа пара.

– А! – сказав він. – Добридень, Рукодільницю! Дякую, що ти мені пиріжка принесла, давно вже я нічого гаряченького не їв.

Тут він посадив Рукодільницю біля себе, і вони разом пиріжком поснідали, а золотими яблучками заїли.

– Знаю я, чого ти прийшла, – каже Мороз Іванович, – ти відерце в мій студенець упустила. Віддати тобі відерце віддам, тільки ти мені за це три дні послужи, будеш розумна, тобі ж краще, будеш лінива, тобі ж гірше. А тепер, – додав Мороз Іванович, – мені, старому, і відпочити час, піди-но приготуй мені постіль, та дивись, підпуши гарненько перину.

Рукодільниця послухала... Пішли вони до хати. Будинок у Мороза Івановича зроблений був увесь із льоду: і двері, і вікна, і підлога крижані, а стіни оздоблені сніговими зірочками, сонечко на них сяяло, і все в будинку блищало, як діаманти. На ліжку в Мороза Івановича замість перини лежав сніг пухнастий, холодно, а робити нема чого.

Рукодільниця почала розпушувати сніг, щоб старому було м'якіше спати, а між тим у неї, бідолашної, руки задубіли і пальчики побіліли, як у бідних людей, що взимку в ополонці білизну полощуть: і холодно, і вітер в обличчя, і білизна замерзає, колом стоїть, а робити нема чого – працюють бідні люди.

– Нічого, – сказав Мороз Іванович, – тільки снігом пальці потри, так і відійдуть, не відморозиш. Адже я старий добрий, подивись-но, яка в мене дивина є.

Тут він підняв свою снігову перину з ковдрою, і Рукодільниця побачила, що під периною пробивається зелена травичка. Рукодільниці шкода стало бідної травички.

– От ти кажеш, – мовить вона, – що ти старий добрий, а навіщо ти зелену травичку під сніговою периною тримаєш, на світ божий не випускаєш?

– Не випускаю тому, що ще не час, ще трава в силу не увійшла. Восени селяни її посіяли, вона зійшла, і якби витягнулася вже, то зима б її захопила, і до літа травичка б не визріла. От я і прикрив молоду зелень моєю сніговою периною, та ще й сам приліг на неї, щоб сніг не рознесло вітром, і як прийде весна, снігова перина розтане, травичка заколоситься, а там, дивишся, вигляне і зерно, а зерно селянин збере та на млин відвезе, мірошник зерно змеле, і буде борошно, а з борошна ти, Рукодільницю, хліб спечеш.

– Ну, а скажи мені, Морозе Івановичу, – питає Рукодільниця, – навіщо ти в криниці сидиш?

– Я тому в криниці сиджу, що весна підходить, – сказав Мороз Іванович. Мені стає жарко, а ти знаєш, що і влітку в колодязі холодно буває, тому й вода в колодязі студена, хоч посеред самого жаркого літа.

– А навіщо ти, Морозе Івановичу, – питає Рукодільниця, – як взимку по вулицях ходиш, то у віконця стукаєшся?

– А я тому у віконця стукаю, – відповідає Мороз Іванович, – щоб не забували печей топити та труби вчасно закривати, адже я знаю, є такі нечупари, що пічку натоплять, а трубу закрити не закриють, або закриють, та не вчасно, коли ще не всі жаринки прогоріли, а від того в світлиці чадно буває, голова в людей болить, в очах зелено, навіть і зовсім померти від чаду можна. А ще тому я у віконця стукаю, щоб ніхто не забував, що є на світі люди, яким взимку холодно, у яких немає

шубки, та й дрова купити нема на що, от я тому у віконця стукаю, щоб їм допомагати не забували.

Тут добрий Мороз Іванович погладив Рукодільницю по голівці та й ліг спочивати на свою сніжну постіль.

Рукодільниця між тим усе в хаті прибрала, пішла до кухні, їжі наварила, одяг старому полагодила та білизну залатала.

Дідусь прокинувся, був усім задоволений і подякував Рукодільниці. Потім сіли вони обідати, обід був чудовий, а найкраще було морозиво, що старий сам приготував.

Так прожила Рукодільниця у Мороза Івановича цілих три дні.

На третій день Мороз Іванович каже Рукодільниці:

– Спасибі тобі, ти розумна дівчинка, дуже ти мене, старого, втішила, і я у тебе в боргу не залишуся. Ти знаєш: люди за роботу гроші одержують, тож ось тобі твоє відерце, а у відерце я всипав цілу жменю срібних п'ятачків, а ще ось тобі на пам'ять діамантову шпильку – хусточку заколювати.

Рукодільниця подякувала, причепила діамантову шпильку, взяла відерце, пішла знову до криниці, ухопилася за мотузку і вийшла на світ божий.

Тільки вона стала підходити до будинку, як півень, якого вона завжди годувала, побачив її, зрадів, злетів на паркан і закричав:

Кукуріку, кукуріки!

В Рукодільниці у відерці п'ятаки!

Коли Рукодільниця прийшла додому і розповіла все, що з нею було, нянечка дуже дивувалася, а потім каже:

– От бачиш, Ледарко, що люди за роботу одержують! Піди-но до дідка та послужи йому, попрацюй, в кімнаті у нього прибирай, на кухні порайся, плаття лагоди та білизну латай, так і ти жменю п'ятачків заробиш, а воно нам буде в нагоді: у нас до свята грошей мало.

Ледарці дуже не до смаку було йти до старого працювати. Але п'ятачків їй хотілося одержати і діамантову шпильку теж.

От, так само як і Рукодільниця, Ледарка пішла до криниці, схопилася за мотузку та й стрибнула аж на дно. Дивиться – перед нею пічка, а в запічку сидить пиріжок, такий рум'яний, підсмажений, сидить, поглядає та примовляє:

– Я зовсім готовий, підрум'янився, цукром та родзинками обсипався, хто мене візьме, той зі мною і піде.

А Ледарка йому у відповідь:

– От, як би не так! Мені себе стомлювати – лопатку піднімати та в пічку лізти! Захочеш, сам вискочиш.

Іде вона далі, перед нею сад, а в саду стоїть дерево, а на дереві золоті яблучка, яблучка листям ворушать та проміж собою говорять:

– Ми наливні яблучка, стиглі, коренем дерева живилися, студеною росою обмивалися, хто нас з дерева струсить, той нас собі і візьме.

– От, як би не так! – відповідає Ледарка. – Мені себе стомлювати – ручки піднімати, за гілки тягти... Встигну набрати, як самі нападають!

І пройшла Ледарка повз них. Ось дійшла вона і до Мороза Івановича. Старий, як і раніше, сидів на крижаній лавочці та снігові грудочки їв.

– Що тобі треба, дівчино? – запитав він.

– Прийшла я до тебе, – відповідала Ледарка, – послужити та за роботу винагороду одержати.

– Розумно ти кажеш, дівчино, – відповідає старий, – за роботу гроші платять, тільки подивимося, яка ще твоя робота буде! Піди-но розпуши мені перину, а потім страву приготуй, та одежу мою полагодь, та білизну полатай.

Пішла Ледарка, а дорогою думає:

"Стану я себе втомлювати та пальці морозити! Може старий не помітить і на нерозпушеній перині засне".

Старий і справді не помітив, чи удав, що не помітив, ліг до ліжка і заснув, а Ледарка пішла до кухні. Прийшла, та й не знає, що робити. Їсти вона любила, а подумати, як готується страва, це їй і на думку не спадало, та й ліньки було їй подивитися. От вона роздивилася: лежить перед нею і зелень, і м'ясо, і риба, і оцет, і гірчиця, і квас – все що треба. Думала вона, думала, абияк зелень обчистила, м'ясо і рибу розрізала так, щоб великого клопоту собі не давати, як все було, мите-немите, так і поклала дл горщика: і зелень, і м'ясо, і рибу, і гірчицю, і оцет та ще кваску підлила, а сама думає:

– Нащо трудити себе, кожну річ окремо варити? Адже в животі все разом буде.

От старий прокинувся, просить обідати. Ледарка притягла йому горщика, як є, навіть скатертину не настелила. Мороз Іванович покуштував, скривився, а пісок так і захрустів у нього на зубах.

– Добре ти готуєш, – зауважив він, посміхаючись. – Подивимося, яка твоя інша робота буде.

Ледарка покуштувала та одразу ж виплюнула, а старий заходився сам готувати страву і зробив обід на славу, так що Ледарка пальчики облизувала, куштуючи чуже куховарство.

Після обіду старий знову ліг відпочити та нагадав Ледарці, що у нього одяг не полагоджено, та і білизна не латана.

Ледарка набурмосилася, а робити нема чого було: почала одяг та білизну розбирати, та й тут біда: плаття і білизну Ледарка вдягала, а як його шиють, про те й не питала, взяла було голку та з незвички вкололася, так її і кинула. А старий знову ніби нічого не помітив, вечеряти Ледарку погукав та ще й спати поклав.

А Ледарці те й любо, думає собі:

"Може і так пройде. Старий добрий, він мені і так, задарма, п'ятачків подарує".

На третій день приходить Ледарка і просить Мороза Івановича відпустити її додому та за роботу нагородити.

– Та яка ж була твоя робота? – запитав дідусь. – Якщо вже по правді, так ти мені повинна заплатити, тому що не ти для мене працювала, а я тобі служив.

– Та як же! – відповідала Ледарка. – Я ж у тебе цілих три дні жила.

– Знаєш, голубонько, – відповів дідусь, – що я тобі скажу: жити і служити – різниця, так і робота різна буває. Затям це собі: вперед стане в нагоді. Але, втім, якщо тобі совість не муляє, я тебе нагороджу: і яка твоя робота, така тобі буде й нагорода.

З цими словами Мороз Іванович дав Ледарці превеликий срібний злиток, а в іншу руку – превеликий діамант.

Ледарка так зраділа, що схопила те й інше і, навіть не подякувавши старому, побігла додому.

Прийшла додому й хвалиться.

От, каже, – що я заробила, не те що сестра, не жменьку п'ятачків та не маленький діамантик, а цілий срібний злиток, бач, який важкий, а ще й діамант мало не з кулак... Вже на це можна до свята обнову купити...

Не встигла вона договорити, як срібний злиток розтанув і полився на підлогу, а це було не що інше, а ртуть, яка застигла від сильного холоду, в той же час почав танути і діамант. А півень скочив на паркан і голосно закричав:

Кукуріку-кукурікулька,

У Ледарки в руках крижана бурулька!

А ви, дітки, думайте, гадайте, що тут правда, що неправда, що сказано справді, а що з іншого боку, що жартома, а що в науку...